

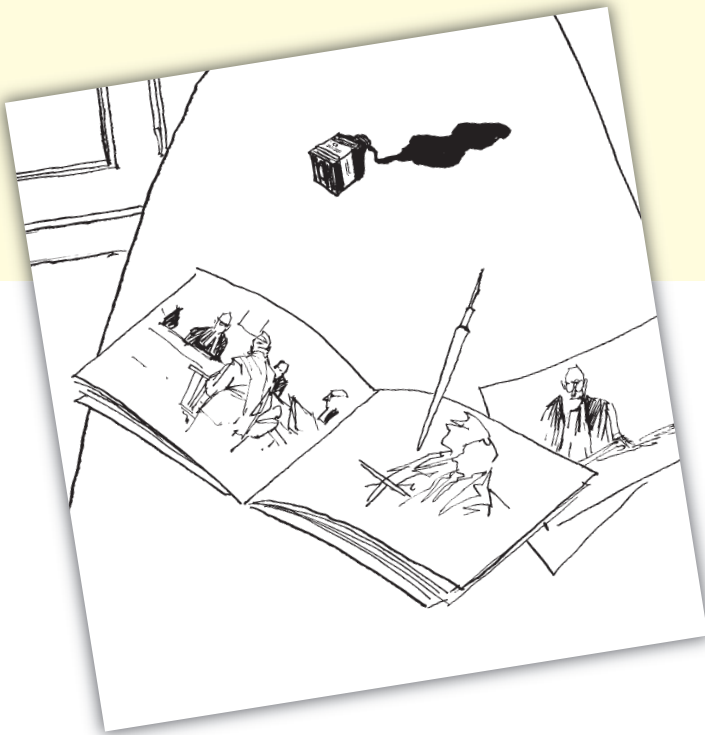
Peter van Straaten

Over
tekenen
en over de
natuur

De Harmonie – Amsterdam

I

Over tekenen

Vensterbank

Vanuit mijn werkkamer heb ik uitzicht over het IJ, met Amsterdam-Noord aan de overkant, ik kijk schuin op Hotel De Goudfazant en nog veel schuiner, links in de verte, op wat vroeger de Shell-toren heette. Maar als ik aan het werk ben heb ik mijn leesbril op en dan reikt mijn oog niet zo ver. Verder dan de vensterbank kom ik niet en daar zet ik voor mijn eigen genoegen wat voorwerpen neer, de ene keer dit, de andere keer dat, een wisselende expositie. Maar enkele daarvan staan er permanent. Links een houten kievit,

zijn kuif is een reepje leer en zijn poten zijn van gebogen ijzer, gemonteerd op een houten blokje. Je zou het een lok-kievit kunnen noemen. Jaren geleden aangeschaft op een rommelmarkt in Saint-Tropez. Hoeveel ik ervoor betaald heb weet ik niet meer, wel dat het aardig aan de prijs was, maar ik moest en zou het hebben.

Daarnaast een zogeheten rookstel, ook weer van een rommelmarkt, in Dinxperlo. Het is ongetwijfeld Duitse huisvlijt, in het laatste jaar van de Tweede Wereldoorlog vervaar-

digd. Een houten V1, op een standaardje, een bakelieten asbak en een houdertje voor een doosje lucifers erbij. Ik was van plan het ooit eens Harry Lammertink (de cartoonist Yrrah) cadeau te doen, omdat hij, gefascineerd door alles wat met nazi-Duitsland te maken had, voorwerpen uit die tijd verzamelde. Maar ik stelde het voortdurend uit, omdat ik moeilijk afstand kon doen van deze curiositeit. Helaas ging Harry vrij plotseling dood. Nooit een goede daad uitstellen. Daardoor denk ik altijd even aan hem

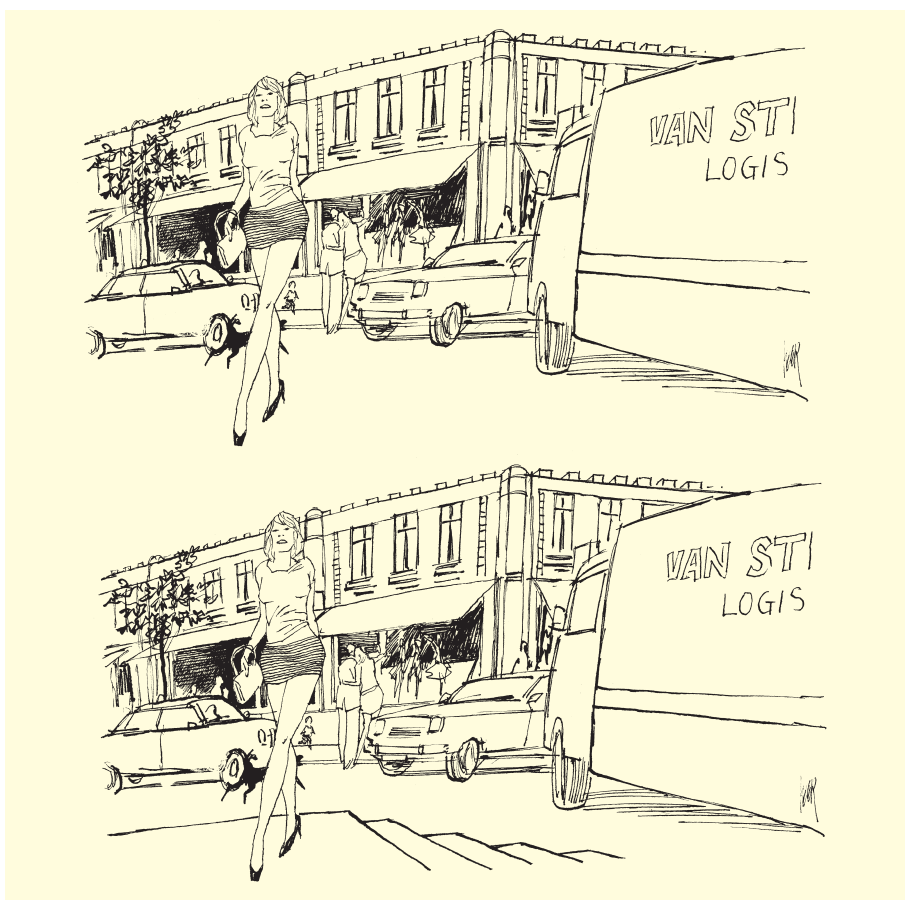
als mijn blik erop valt, het ding heeft een emotionele functie.

Rechts staat de jongste aanwinst, een sculptuur van Jeroen Henneman, onlangs gekocht op de KunstRAI, een multipel, oplage 10 stuks, voorstellende een blad papier en een potlood. Een toepasselijk cadeautje aan mezelf.

Tekenen

Tekenen is moeilijk, hoor. Maar ik heb les gehad. Modeltekenen, aquarelleren, gouaches maken, houtsnedes, etsen, litho's. En perspectieftekenen, met verdwijnpunten, lage horizon, hoge horizon. Met potlood en liniaal in de weer, het werd nog een hele knoeiboel voor ik een enigszins redelijk resultaat had. Helaas zag het er niet uit. Door al het gummen en aanbrengen van verbeteringen was mijn tekenpapier totaal vervuild, alsof het in de modder had gelegen.

Later, in de praktijk, besloot ik perspectiefisch tekenen gewoon op het oog te doen, op zijn janboerenfluitjes, te lui als ik was om al die lijnen te construeren. Bovendien liggen die verdwijnpunten altijd ver voorbij het papier waarop ik werk. Dan zou ik stippen moeten zetten op het blad van mijn tekentafel. En ik deed niet aan potloodschetsen, want als ik daarmee klaar was had ik naar mijn gevoel de tekening al gemaakt en om het dan nog eens in inkt over te moeten doen, daartoe ontbrak mij meestal

de lust en het gaat ten koste van de spontaniteit van de lijnen.

Niet dat het altijd goed gaat. Huizen in perspectief lukt over het algemeen wel, maar soms ontstaan er de wonderlijkste fouten. Laat ik een voorbeeld geven. Aanschouwelijk onderwijs: bekijk de bovenste tekening. Toen ik het ding bijna af had, zag ik tot mijn schrik dat het meisje op de voorgrond aan het zweven was, alsof ze ten hemel steeg, wat beslist niet de bedoeling was. Nu had ik die vergissing al eens eerder

gemaakt, waardoor er plotseling allerlei zwevende mensen op de prent stonden, dus ik wist wat me te doen stond.

Met een paar lijnen een trap getekend en voilà, de dame stond weer keurig op de begane grond, zij het op een verhoging. (Zie onderste tekening.)

Ook al weer opgelost.

Ach, voor een beetje een handige knoeier is tekenen zo makkelijk.

Niet verder vertellen.

Diagonalen

Als een kunsthistoricus een schilderij beschrijft komt er vroeg of laat het moment dat hij enthousiast gewag maakt van de ‘diagonalen’. Wat is er in vredesnaam zo interessant aan die diagonalen? In elk schilderij zijn wel diagonalen aan te wijzen. Zeggen die diagonalen iets over de kwaliteit van het werk? Ik kan me dat niet voorstellen. En zijn er in de ogen van de kunsthistorici ook wel lelijke diagonalen? Ik heb ze nooit horen zeggen: ‘Wat een knoeier! Moet je die armetierige diagonalen zien!’

Nooit. Ze juichen al als ze in een doek weers een diagonaal van links naar rechts of van de rechterbovenhoek naar de linkerbenedenhoek zien lopen. Ook menen ze dat de schilder die vermaledijde diagonalen bewust aanbrengt om zijn doek meer aanzien te geven. Daar geloof ik, eerlijk gezegd, niets van. Die dingen ontstaan vanzelf, ik weet bijna zeker dat een kunstschilder zo niet te werk gaat, maar zij denken dat er een weldoordacht ontwerp aan ten grondslag ligt.

Laten we eens 'De Nachtwacht' van Rembrandt nemen. Jawel hoor, de vlag linksboven, de sjerp en de schaduw van de hand van Banning Cocq op de gulp van Van Ruytenburch vormen een diagonaal. Maar als dat niet zo zou zijn, wordt het daardoor opeens een minder schilderij? Ik geloof er niets van. Hetzelfde geldt voor de karabijn van de soldaat links en de stok van Banning Cocq. Maar liefst twee diagonalen! Voor dat fel oplichtende meisje zie je nog een donker been en ook dat vormt, als je met een beetje

goede wil kijkt, weer een diagonaal met de witte rechterkraag van Banning Cocq. En de speren rechts, ja hoor, ook weer diagonalen, maar die hadden ook gewoon recht omhoog kunnen steken en dan was het nog steeds een goed schilderij.

Modern

Een leerling van de Rietveld Academie vertelde zijn docente dat hij nooit exposities bezocht noch naar musea ging, want, zo zei hij, hij wilde niet beïnvloed worden.

Een wonderlijke opvatting. Toen ik de academie bezocht, wilden de leerlingen wel beïnvloed worden en werden daarin gestimuleerd door de leraren. Als het maar moderne kunstenaars waren. Want velen geloofden in die tijd dat de beeldende kunst ergens naartoe ging, steeds beter werd, om ten slotte te eindigen in een staat

van volmaaktheid. Dat zou dan naar mijn gevoel nog maar één schilderij zijn.

‘Bij Cézanne is het allemaal begonnen!’ riep men, wat klinkt als: ‘Bij Cézanne begint de victorie!’ Mijn docent Lex Metz vormde daarop een uitzondering. Toen ik bezig was met een tekening zei hij: ‘Wacht even, Peter.’ Hij liep weg, keerde terug met de verzamelde werken van Gustave Doré, een kunstenaar van voor Cézanne, legde het boek met een klap op mijn tafel en zei: ‘Zo moet het, Peter.’

Toch geloofde ook hij in het moderne. In het voormalige Stedelijk Museum was een tentoonstelling van de schildersvereniging 'De Onafhankelijken' waarbij een mededeling hing dat de expositie plaatsvond buiten verantwoordelijkheid van de directie. Directeur Willem Sandberg, vermoedelijk verplicht hun die ruimte te bieden, gedoogde ze, maar wilde verder niets met die ouderwetse troep te maken hebben. Wij gingen erheen met Lex Metz, voornamelijk om ons, geheel conform de tijdgeest, vrolijk

te maken over die stoffige werkjes. We stonden voor een schilderij met een veel te blauwe Middellandse Zee, veel te witte huisjes en veel te roze bougainvillea's, zo'n schilderij waar het halve kabinet zijn vingers bij zou aflikken. Lex Metz wees ernaar en zei: 'Kijk jongens, zo had mijn moeder graag gewild dat ik was gaan schilderen.' We gnuifden.